

CULTURA POSTFIGURATIVĂ: UNELE STUDII, ANALIZE ȘI SINTEZE

Irina SIMCENCO

Universitatea de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În acest articol este prezentat un ansamblu de tipologii ale bunicilor în vederea elucidării particularităților relației dintre bunici și nepoții lor. Rolurile asumate de către bunici pot varia în funcție de: situațiile noi apărute în viața copiilor și a nepoților, vârstă, gen, starea sănătății, distanța geografică, preferințe etc. Bunicii și nepoții fac parte din generații diferite, însă legătura afectivă dintre ei este foarte apropiată, mai ales dacă părinții încurajează și contribuie în permanență la consolidarea acestei relații.

Cuvinte-cheie: tipuri de bunici, rol parental, bunici, nepoți, valoare, familie, interacțiune, comunicare.

THE POSTFIGURATIVE CULTURE: SOME STUDIES AND ANALYZES OF DIVERSITY GRANDPARENTS

The present study reflects a variety of grandparents' typologies in order to clarify the peculiarities of the grandparents - grandchildren relationship. The roles undertaken by the grandparents can vary according to: the new circumstances in the life of their children and grandchildren, age, gender, state of health, geographical distance, preferences etc. The grandparents and the grandchildren are two different generations, however, the affective link between them is very closed, especially if the parents permanently encourage and contribute to the consolidation of this relation.

Keywords: types of grandparents, parental role, grandparents, grandchildren, value, family, interaction, communication.

În accepțiune sociologică, *familia* reprezintă grupul primar caracterizat prin interacțiunea membrilor săi după anumite reguli, principii, tradiții, obiceiuri, credințe; îndeplinirea anumitor funcții și tendința permanentă de menținere a unui echilibru în interiorul său. În vederea păstrării și consolidării integrității, continuității și funcționalității sale, este important ca structura familiei să fie una flexibilă, ceea ce i-ar permite să se adapteze fără dificultăți la restructurările sociale și la diverse circumstanțe. Aspectul dat se asigură de eficiența interrelaționării subsistemelor familiale. Ambele – *subsistemul adulților/marital*, care include soții și are rolul principal de a modela intimitatea și angajamentul și *subsistemul parental*, care se referă la părinți și apare odată cu nașterea primului copil – contribuie la menținerea unui echilibru psihomoral și social al familiei. În contextul dat e important să precizăm că acest subsistem poate să cuprindă și membrii familiei extinse, în special bunicii. Cercetările realizate de Larisa Cuznețov demonstrează că rolurile parentale, odată distribuite în propria familie, rămân aceleași și în realizarea rolurilor de bunici (cu mici excepții ce țin de starea sănătății bunicilor sau de activitatea acestora).

Subsistemele din cadrul familiei au componență variată. Dacă familia este completă, soții formează structura socială care, conviețuind și colaborând, constituie cultura cofigurativă, copiii care apar, cresc și se dezvoltă formează cultura prefigurativă, iar bunicii sunt reprezentanții culturii postfigurative [2, apud.3]. Subsistemul din cadrul familiei în esență promovează cooperarea, suportul reciproc, egalitatea, atașamentul, uneori competiția.

Subsistemul parental al bunicilor asigură o bază fundamentală pentru descendenții lor, îndeplinește funcția de transmitere a culturii familiei/ ethosului familial, iar îngrijirea nepoților de către aceștia se află în centrul tranzacțiilor dintre generații, sub semnul îndatoririi și al dăruirii [7, p.223].

Observațiile noastre asupra relațiilor dintre generații în cadrul familiei permit să confirmăm că bunicii reprezintă cel mai frumos exemplu de înțelepciune, statornicie, dragoste și respect. Funcția de bunic(bunică) se echivalează cu *a iubi, a educa, a îngriji, a admira, a se bucura, a alinta, a sprijini* etc. copiii adulți/părinții și nepoții. Implicarea bunicilor în creșterea nepoților este foarte importantă din considerentele asigurării unei dezvoltări optime la nivel psihic, moral și social a acestora. Este dovedit științific faptul că prezența bunicilor în viața copiilor are un impact pozitiv asupra formării și evoluției comportamentului lor. Aceștia sunt mult mai stabili emoțional, învață bine și au succese la școală, au încredere sporită în forțele proprii și relaționează fără dificultăți cu semenii lor.

Un studiu, organizat de Universitatea Oxford și de Institutul Educației din Londra, demonstrează că implicarea bunicilor în creșterea și educația nepoților influențează gradul de fericire a acestora. Ann Buchanan (Centre for Research into Parenting and Children/Department of Social Policy and Social Work -Oxford University) și Dr. Eirini Flouri (the Institute of Education) au investigat impactul pe care îl are implicarea bunicilor în

creșterea și educarea copiilor cu vârste cuprinse între 11 și 16 ani. Majoritatea adolescenților s-au declarat entuziasmați de legătura pe care o au cu bunicii, fapt ce suplinește cu succes absența părinților care lucrează sau în contextul unor familii ce au trecut prin divorț sau separare. De asemenea, bunicii au fost identificați drept piloni de stabilitate privind creșterea copiilor și depășirea unor crize familiale [15].

Legătura naturală, afectivă, puternică dintre bunici și nepoți oferă o relație, intimitate lipsită de constrângeri și de reglementări normative [9, p.163]. Evident că relația adulților, a bunicii și copiilor lor adulți, care sunt părinți, configurează rolurile bunicii, pot lua diferite forme – de la *prietenul cel mai bun*, *confidentul*, *avocatul*, până la *istoricul familiei*, cel care păstrează și transmite ethosul pedagogic familial.

Din aceste considerente, numeroși cercetători [1,4,7,9-14] au studiat complexitatea relației bunici-părinți-nepoți, stabilind tipologii ale bunicii, delimitând spectrul larg de roluri/funcții îndeplinite de aceștia în cadrul familiei, respectiv ale vârstnicilor în societate.

În continuare vom face o trecere în revistă a celor mai esențiale și funcționale clasificări oferite de literatura de specialitate, în vederea conștientizării impactului pozitiv al bunicii în educația nepoților, precum și pentru a evidenția aportul lor considerabil în cadrul vieții familiale.

O clasificare tipică a bunicii poate fi prezentată conform unui criteriu relevant – mediul de rezidență al acestora. Astfel, deosebim: *bunici din mediul urban/de la oraș* și *bunici din mediul rural/ de la sat*.

Datele Biroului Național de Statistică din R.Moldova ne informează că la începutul anului 2013 în țara noastră locuiau 544,4 mii de persoane în vârstă de 60 și peste ani, din care mai mult de jumătate (60,3%) sunt femei. Aproximativ două treimi din numărul total al persoanelor în etate locuiesc în mediul rural. Următorul tabel ne arată distribuția pe grupe de vârstă/ani a numărului de vârstnici atât din mediul rural, cât și urban, exprimat în % [16].

Tabel

Repartiția vârstnicilor pe grupe de vârstă și medii de reședință, la 1 ianuarie 2013

Grupa de vârstă, ani	În total		Urban		Rural	
	persoane	%	persoane	%	persoane	%
60-64	190219	34,9	83154	38,2	107065	32,8
65-69	104565	19,2	43752	20,1	60813	18,6
70-74	100563	18,5	39184	18,0	61379	18,8
75-79	72254	13,3	25537	11,7	46717	14,3
80-84	48452	8,9	16154	7,4	32298	9,9
85 și peste	28326	5,2	9808	4,6	18518	5,6
În total	544379	100,0	217589	100,0	326790	100,0

Analizând datele prezentate în acest tabel, observăm că numărul de bunici este mai avansat/concentrat în mediul rural, unde persoanele cu vârstă de peste 60 de ani reprezintă 15,8% din totalul populației rurale, față de 14,6% în mediul urban. În viziunea noastră, acest studiu poate constitui un argument solid al faptului că bunicii de la țară sunt cel mai des solicitați să aibă grijă de nepoți datorită fenomenului emigrării părinților spre orașe și posibilităților mai mari ale acestora de a se angaja în câmpul muncii. Bunicii de la oraș, practic o mare parte din ei, sunt angajați profesional sau socialmente sunt activi și nu dispun de timp liber pentru a se ocupa de nepoți și nici de spațiul necesar pentru trai și joacă.

O altă clasificare a bunicii are la bază criteriul apartenenței liniei paterne sau maternelor. Astfel, identificăm bunici *paterni*, caracterizați ca fiind distanțați în relația cu nepoții și bunici *materni*, fiind considerați mult mai apropiați de nepoți. O subclasă a acestei tipologii poate să includă bunicii *naturali* – legătura directă în lanțul rețelei de rudenie și bunici *vitregi* – legătură indirectă creată în familiile recompuse.

Studiile empirice demonstrează că frecvent și fără rezerve tinerele familii apelează la ajutorul bunicii din partea mamei (74%), în vederea creșterii copilului, dar aceasta deseori depinde nu doar de atașamentul emoțional în diada mamă-fică, care evident se transmite și nepoților, ci și de posibilitățile bunicii [2, p.305].

Psihologul rus O.B. Краснова elaborează o clasificare amplă (12 tipuri), care are la bază o serie de criterii, unele fiind expuse anterior de noi. Astfel, în funcție de coabitarea bunicii cu nepoții, de statutul sociofamiliar, apartenența la linia paternă sau maternă, nivelul de comunicare și interacțiune și legăturile intra- și intergeneraționale, au fost delimitate următoarele tipologii:

- 1) bunici căsătoriți pe linie maternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 2) bunici căsătoriți pe linie paternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 3) bunici singuratici (văduvi, divorțați) pe linie maternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 4) bunici singuratici (văduvi, divorțați) pe linie paternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 5) bunice singuratice (văduve, divorțate) pe linie maternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 6) bunice singuratice (văduve, divorțate) pe linie paternă ce locuiesc împreună cu nepoții;
- 7) bunici căsătoriți pe linie maternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții;
- 8) bunici căsătoriți pe linie paternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții;
- 9) bunici singuratici (văduvi, divorțați) pe linie maternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții;
- 10) bunici singuratici (văduvi, divorțați) pe linie paternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții;
- 11) bunice singuratice (văduve, divorțate) pe linie maternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții;
- 12) bunice singuratice (văduve, divorțate) pe linie paternă ce nu locuiesc împreună cu nepoții [11].

Conform unui alt studiu, realizat de către J.Kellerhals și colaboratorii săi, pe marginea unui eșantion genevez, care de asemenea au investigat și accentuat aspectele ce țin de apelul la familiile de origine și măsura în care bunicii îndeplinesc un rol educativ, am putut desprinde o clasificare a acestora. Plecând de la criteriul tipul coeziunii familiale și de la rezultatele acestui studiu, am identificat:

- 1) bunici cu o contribuție semnificativă în creșterea nepoților și la care deseori se apelează. În baza datelor, cel mai frecvent (64% din cazuri) apelul la ajutorul rețelei de rudenie este identificat în *familii asociație*. La polul opus se află:
- 2) bunici cu o contribuție nesemnificativă în educarea nepoților; *familii de tip paralel*, centrate pe ele însele, apelează cel mai puțin la solidaritatea familială [9, p.163-164].

Cercetătoarea de la Liège, A. Gauthier (1995), în cadrul unei anchete longitudinale panel, având ca eșantioane bunici și nepoți din Belgia, a distins trei tipuri în funcție de suplinirea rolului parental, în special în domeniul conduitelor sociale. Acestea sunt:

- 1) bunici care *se substituie* părinților în supravegherea cotidiană a copiilor: acest tip se răgăsește printre vârstnici care nu posedă studii superioare și/sau au statut de pensionari/casnici, muncitori, funcționari; ei exercită mai degrabă un rol parental decât de bunici, își atribuie dreptul de a controla stilul educativ al părinților și de a orienta dezvoltarea nepoților; promovează valori precum: politețea, respectul și ascultarea față de părinți și persoane în etate, onestitatea, ajutorul;
- 2) bunici care își asumă roluri specifice (*specialiștii*): categoria de vârstnici care posedă studii superioare, sunt angajați profesional/socialmente activi, valorizează un anumit grad de independență și împlinire personală. Contactele cu nepoții sunt mai rare, dar acordă o mare importanță calității relației cu nepoții. O subclasă a acestei categorii o reprezintă *bunicii* ce dețin o funcție de *club*, organizează timpul liber și week-end-urile într-o atmosferă pedagogică; atitudinea nepoților față de ei este pozitivă, deoarece se simt valorizați și înțeleși. O a doua subclasă o reprezintă *bunicii-rădăcini*, care asigură transmiterea patrimoniului familial, menținerea moravurilor și cultivarea legăturilor intergeneraționale, însă această funcție este definitorie pentru *bunicii emigranți*;
- 3) bunici care nu-și asumă roluri educative (*pasivii*): o categorie constituită din vârstnici ce aparțin tuturor categoriilor sociale și care, din unele cauze: vârstă înaintată, starea sănătății, distanțele geografice foarte mari, rețea de rudenie mare (copii numeroși), rupturi între bunici și părinți, înregistrează o pasivitate involuntară sau practic absolută [9, p.164-165].

O cercetare relevantă, efectuată de către Karin Wall (1996), care abordează problema nucleelor familiale constituite din bunici și unul sau mai mulți nepoți, în situații de criză ale vieții de familie (deces, divorț, abandon, boală etc.), vine să completeze tipologia prezentată mai sus. Astfel, conform aceluiași criteriu expus anterior, celui de suplinire a rolurilor parentale și din necesitatea asigurării solidarității familiale în vederea păstrării familiei, distingem:

- 1) bunici ce *se substituie* părinților, preluând pentru un timp atributele parentale;
- 2) bunici *depozitari* ai copiilor pentru o durată oarecare, exercitând cea mai mare parte a atributelor parentale cotidiene, fără ca aceștia să renunțe la ele, exercitându-le de la distanță;
- 3) bunici *supraveghetori*, care preiau rolurile parentale pentru durate limitate: săptămâna de lucru a părinților, câteva zile/ nopți din săptămână;
- 4) bunici *susținuți* de către nepoți identificați mai ales în mediul rural, oferindu-le ajutor și securitate [9, p.166.].

Contribuții remarcabile în domeniul pedagogiei familiei, investigații de amploare cu privire la educația pentru familie sunt realizate de către cercetătoarea autohtonă Larisa Cuznețov. În lucrările sale autoarea abordează și aspecte legate de cultura relației bunicu-nepoți, elaborează o clasificare proprie a bunicilor ținând cont de diversitatea tipurilor de personalități, nuanțând o serie de criterii. Potrivit autoarei, deosebit:

- conform criteriului vârstă:

- 1) bunicu *relativ tineri* (45-65 de ani) – sunt activi, energici, au o viață matură, de reală valoare, sunt încadrați profesional;
- 2) bunicu *în etate* (după 65 de ani) – sunt pensionari, contactează cu nepoții mai frecvent; meditații și amintiri despre trecut, estimarea lui calmă. Sentimentul de plenitudine și utilitate a vieții; le provoacă plăcere să povestească cazuri interesante din propria viață, să dea povește etc.

- conform criteriului trăsături individual tipologice:

I. Sensibilitate emoțională:

- 1) bunicu *blajini* – comportare calmă, pașnică, cordială; sunt buni, mărinimoși, sentimentali; ascultă sfaturile copiilor lor, discută cordial cu ei și cu nepoții orice problemă etc.;
- 2) bunicu *impertinenți* – comportament rezervat, tacit, sunt introverți, neexpresivi, le lipsește simțul umorului, puțin comunică, îngândurați etc.;
- 3) bunicu *agitați* – comportament impulsiv, anxios; frecvent sunt excitați, enervați, sensibilitate bolnăvicioasă.

II. Manifestarea calităților volitive:

- 1) bunicu *hotărâți* – comportament perseverent, acționează cu siguranță, ușor iau decizii, sunt independenți, uneori chiar autoritari; dau dovadă de inițiativă.

III. Activism comportamental:

- 1) bunicu *activi* – sociabili, deschiși, le place să comunice cu nepoții, părinții acestora; vioi, energici, dinamici;
- 2) bunicu *pasivi* – acționează lent, introverți, necomunicabili; încet și lung gândesc, conservatori.

IV. Particularități comunicative:

- 1) bunicu *vorbăreți* – comportament activ, sociabil; săritori, extravertiți, expresivi, povățuitori, discută dificultățile apărute; uneori pot fi săcâitori;
- 2) bunicu *posaci* – comportament sobru, acționează în tăcere, necomunicativi, mohorâți, sunt închiși, rar zâmbesc [2, p.303-304].

Potrivit observațiilor aceleiași autoare, în conformitate cu deosebirile de gen, frecvent sunt solicitate de familiile tinere bunicile, datorită faptului că sunt atente, îndemnatice, mobile, comunicative, descurcărețe și mai cointeresate în susținerea și ajutorarea copiilor și nepoților decât bunicii. Aceștia, însă, își rezervează rolul de secundare a bunicii și organizează distracțiile, jocurile, plimbările, excursiile etc. Din considerentele date și potrivit literaturii de specialitate, constatăm că cel mai des este abordată figura bunicilor și a rolurilor îndeplinite de ele în familie, gradul de interacțiune și comunicare cu nepoții [ibidem].

Subiectul privind reprezentarea și conștientizarea de către femeie a rolului de bunică a fost supus investigației de mai mulți savanți, printre care și cercetătoarea americană R. Robertson (1977). Clasificarea propusă de cercetătoare se axează, mai ales, pe atitudinea și respectul față de normele personale și sociale ale femeii, pe expectanțele acesteia față de copiii adulți și nepoți, gradul de implicare în creșterea și educația nepoților. Astfel, delimităm:

- 1) femeia-bunică cu înalte aspirații personale și sociale și cu o reprezentare temeinică despre rolul dat; aceasta are grijă de nepoți și deseori îi răsfăță;
- 2) femeia-bunică cu nivel redus de aspirații personale și cu așteptări ne semnificative de la îndeplinirea acestui rol;
- 3) femeia-bunică simbolică care își realizează rolul în corelație cu normele și principiile sale de viață;
- 4) femeia-bunică individuală ce pune accent pe formarea și dezvoltarea trăsăturilor individuale de caracter și conduită.

În atenția psihologilor ruși A.C. Спиваковская și Н.Я. Варга stau alte două tipuri de bunicu, care nu se încadrează reușit în acest rol, fiind categorisite drept:

- 1) bunicu *jertfă* – preia acest rol ca pe unul central din viața sa, își asumă întreaga responsabilitate privind treburile gospodărești, inclusiv creșterea și educarea nepoților, renunță la serviciu, astfel îngrădindu-și posibilitățile de autoafirmare;
- 2) bunicu *concurrentă* – ea continuă să activeze în plan profesional, acordă timp nepoților în zilele de odihnă și vacanțe. Concurează cu fiica sau nora din motivul de a fi cea mai bună și de succes mamă a nepotului.

În lucrarea *Социальная психология старения* (2002), psihologii ruși O.B. Краснова și A.Г. Лидерс abordează problema femeilor vârstnice și manifestarea acestora în rolul de bunică. Astfel, s-a stabilit următoarea tipologie de bunici, în funcție de acțiunile concrete cu nepoții sau timpul liber petrecut cu aceștia:

- 1) de tip *formale*: citesc împreună cu nepoții, se plimbă, merg în vizită la rude, prieteni, privesc televizorul – activități ce nu solicită prea multă energie și timp, ci, dimpotrivă, chiar benefice sănătății tuturor;
- 2) de tip *active*: se joacă, fac teme pentru acasă, merg la spectacole, muzeie, cinema, zooparc etc. – activități ce solicită timp, energie atât din punct de vedere moral, cât și fizic;
- 3) de tip *îndepărtate* (*se referă la distanța geografică*): petrec împreună timpul liber doar de sărbători și vacanțe, îi implică pe nepoți în treburile gospodărești, grădinărit, lucrul în câmp [11, 17].

În același context, cercetătorii americani R.Aisenberg și J.Treas propun o altă tipologie, care, după părerea noastră, constituie o completare a celei relatate anterior. Potrivit acestora, se deosebesc:

- 4) *bunici – izvor nesecat de înțelepciune* – promotorii culturii familiale și sociale;
- 5) *sursă de energie pozitivă* – sunt cei care își petrec timpul liber cu nepoții distrându-i și/sau oferindu-le momente de relaxare.

Conform opiniei psihologului rus citat mai sus, O.B. Краснова, atitudinea bunicilor față de nepoți și construirea unei relații temeinice cu aceștia depinde de o serie de factori: vârsta nepoților, într-o mai mică măsură de vârsta bunicilor, studiile pe care le posedă, condițiile de trai, tipul relațiilor intrafamiliale, precum și de valorile proprii și sociale pe care aceștia le promovează. Este important ca adulții, părinții să menționeze frecvent importanța bunicilor, contribuția lor, să încurajeze legătura strânsă, apropiată dintre bunici și nepoți și, de asemenea, să contribuie la consolidarea relației prin comunicare, ajutor reciproc, răbdare, dragoste, atenție cuvenită, ascultare, blândețe și altruism. Din interacțiunea și comunicarea lor cu nepoții putem delimita:

- 1) bunici ce interacționează sistematic – sunt cei care locuiesc sub același acoperiș sau în aceeași localitate, comunică zi de zi;
- 2) bunici ce comunică periodic/relații periodice – în timpul vacanțelor, de sărbători, ocazii speciale;
- 3) bunici ce nu au niciun fel de relații cu nepoții lor [11].

Cauzele ignorării bunicilor pot fi variate și se deosebesc de la caz la caz, dar deseori pot fi: condiții complicate de viață, factori sociali și economici, neatenția din partea copiilor sau carențele de sănătate. Ignorarea acestora, indiferent de motive, are urmări grave pentru educația copiilor și servește drept mecanism ce declanșează o mulțime de probleme de sănătate a indivizilor respectivi și subminează formarea culturii morale la tânăra generație [2, p.305].

Alte studii, în încercarea de a-i categorisi pe bunici, s-au axat pe stilurile de relaționare dintre aceștia și nepoții lor. Cherlin și Furstenberg [apud 8] identifică:

- 1) bunici ca figuri distante: acest stil are o pondere de 29% din totalul lotului studiat. Bunicii sunt întâlniți de către nepoți foarte rar, la anumite ocazii speciale, în cea mai mare parte din cauza distanțelor geografice mari, care au ca efect o relație mai puțin apropiată și în plan afectiv. În acest caz, bunicii își doresc să-și poată vizita mai des nepoții, chiar să locuiască mai aproape, pentru ca relațiile să devină mai strânse;
- 2) bunicii ca prieteni: este cel mai frecvent stil (55%); bunicii își întâlnesc des nepoții și le face plăcere să petreacă timpul împreună desfășurând activități distractive. Joacă foarte rar roluri parentale, fiind mai degrabă un camarad al copilului, decât persoana care îl îngrijește. Nu se amestecă în modul în care părinții își educă și cresc copiii, lăsând acestora responsabilitatea îngrijirii lor;
- 3) bunicii ca persoane implicate în creșterea nepoților: ei își întâlnesc frecvent nepoții și le acordă mult timp, la fel ca și bunicii prieteni, companioni. Spre deosebire de aceștia, își asumă roluri apropiate de cele parentale, contribuie efectiv la creșterea nepoților: dau sfaturi, îi îngrijesc pe anumite perioade, preiau o parte din sarcinile gospodăriei copiilor lor. Unii sunt un veritabil substitut al părinților în cazul mamelor celibatate sau divorțate sau când mama și-a reluat activitatea profesională [6, p.64-65].

În esență, pe parcursul acestui studiu ne-am propus să realizăm o sinteză a celor mai esențiale și funcționale tipologii ale bunicilor, frecvent întâlnite în literatura de specialitate și menționăm că șirul de clasificări ale bunicilor nu poate fi cuprins în totalitate, poate să continue, deoarece subiectul dat comportă un caracter flexibil și deschis. Astfel, ne propunem și noi să stabilim o tipologie a bunicilor. Pornind de la ideea susținută de J.C. Kaufman (1986), potrivit căreia un individ nu este perceput ca *bătrân* de către prieteni și familie atât timp cât continuă să aibă activități productive, putem deosebi:

- După modul în care sunt percepuți bunicii de către familie și societate:
- ✓ bunici *autonomi* – cei care duc un mod de viață decent, o parte din ei pot fi angajați în câmpul muncii, starea de sănătate le permite să se descurce singuri în treburile gospodărești. Această categorie poate constitui mereu o sursă de ajutor financiar copiilor adulți și/sau nepoților;
- ✓ bunici *dependenți* de sprijinul familiei, include mai ales pe cei cu starea precară a sănătății. Adesea ei se regăsesc în aceeași casă cu copiii lor sau în grija nepoților adulți. Cei dependenți de sprijinul financiar al familiei pot reprezenta adevărate surse de supraveghere a celor mici.
- După modul în care sunt etichetați și atitudinea față de ei:
- ✓ bunici *utili/acceptați/integrați*, care dau dovadă de înțelegere, înțelepciune; sunt conștienți și își acceptă cu responsabilitate rolul deținut în familie. Ei nu creează situații de conflict în familie, ci, dimpotrivă, caută permanent soluții de a le preîntâmpina, evita; se implică adecvat în creșterea și îngrijirea nepoților, contribuie în măsura disponibilităților la treburile casnice. Din punct de vedere social, aceștia sunt adepții actelor de caritate și generatori de idei noi, în vederea bunăstării comunității, cartierului sau blocului locativ;
- ✓ bunici *marginalizați/ izolați /inutili* atât familiei, cât și societății. De regulă, pot cuprinde categoria de vârstnici bolnavi și/sau aflați la vârsta de peste 80 de ani. Socialmente ei nu prezintă niciun interes, deoarece sunt neintegrați. Familia nu lasă copiii mici sub supravegherea acestora și întâmpină dificultăți de comunicare și relaționare cu ei. În ceea ce ține de personalitatea acestora, sunt neîndemânatici, apatici și necesită atenție sporită.

În final, analizele epistemologice au permis să realizăm o tipologie a bunicilor, care are la bază criteriul istoric al evoluției culturii postfigurative/cultura bunicilor. Din această perspectivă, bunicii se împart în:

- a) cultura postfigurativă tradițională – bunici ce manifestă comportament tradițional**, relații autoritare, în etate, absenți, coercitivi, neimplicați, indiferenți, intransigenți, dependenți, nonactivi, casnici;
- b) cultura postfigurativă modernă – bunici ce manifestă comportament empatic/afectiv**, relații structurante, relativ tineri, prezenți, toleranți, implicați, afectuoși/tandri, consecvenți, independenți, dinamici/sportivi, angajați, mediatori în conflictele familiale;
- c) cultura postfigurativă postmodernă – bunici ce manifestă comportament democratic**, relații de sprijin/suport, relativ tineri, blajini/înțelegători, implicați la necesitate, afectuoși, consecvenți, independenți, activi, angajați/instruiți, substituiți ai părinților.

În concluzie, menționăm că acest studiu ne orientează spre conștientizarea relației familie-bunici, a importanței și diversității rolurilor pe care le pot îndeplini bunicii în cadrul familiei. Acestea pot varia atunci când în viața copiilor adulți, a nepoților apar situații precum migrația părinților la oraș sau în alte țări, angajare, recalificare profesională a acestora etc. și, mai ales, în situații critice: divorț, îmbolnăvirea sau decesul unui părinte. Totodată, influența și rolurile îndeplinite de bunici sunt condiționate de unii factori, ca: preferințele lor, vârsta și genul, distanța geografică, starea sănătății, timpul liber de care dispun, comunicarea și relațiile cu copiii lor adulți etc. Indiferent din ce categorie ar face parte bunicii, nepoții îi consideră drept persoane foarte importante în viața lor, iar întâlnirile cu aceștia au efect benefic pentru formarea și cultivarea calităților morale. A avea bunici în familie sau în preajmă presupune următoarele avantaje:

- ✓ *formarea și dezvoltarea simțului de apartenență și identitate a copilului;*
- ✓ *transmiterea ethosului pedagogic familial;*
- ✓ *oferirea unui ansamblu de modele pozitive de conduită;*
- ✓ *resurse de timp nelimitate pentru citit, lecții, jocuri și plimbări;*
- ✓ *suport afectiv necondiționat, răbdare și siguranță;*
- ✓ *sursă de experiență, înțelepciune și devotament;*
- ✓ *stabilitate emoțională și afectivă;*
- ✓ *asigurarea echilibrului, stabilității și continuității familiei.*

Investigația realizată scoate în evidență rolul important al bunicilor ca promotori ai valorilor morale și spirituale, ai stabilității psihosociale, ai modelelor echilibrate de comportare și ai tradițiilor neamului.

Bibliografie:

1. CUZNEȚOV, L. *Pedagogia și psihologia familiei*. Suport de curs. Chișinău: Primex-Com SRL, 2013. 77 p. ISBN 978-9975-4253-8-4
2. CUZNEȚOV, L. *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*. Chișinău: CEP USM, 2008. 624 p.

3. *Familia și rolul ei în educarea copilului*. Bonchiș, E. (coord.), Iași: Polirom, 2011. 419 p. ISBN 978-973-46-2231-3
4. MEAD, M. *Le Fossé des generations*. (tr.fr.). Paris: Denoël, 1971, p.49-83.
5. POPESCU, R. *Introducere în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană*. Iași: Polirom, 2009. 197 p. ISBN 978-973-46-1551-3
6. *Psihologia vârstelor*. Bonchiș, E., Secui, M.(coord.). Oradea: Editura Universității din Oradea, p.64-65. [Accesat 12.11.2014] Disponibil:[http://www.socioumane.ro/downloads/cursuri/Monica % 20 Secui % 20%20Psihologia%20varstelor%20II%20Varstele%20adulte.pdf](http://www.socioumane.ro/downloads/cursuri/Monica%20Secui%20%20Psihologia%20varstelor%20II%20Varstele%20adulte.pdf);
7. SEGALEN, M. *Sociologia familiei*. Iași: Polirom, 2011. 440 p. ISBN 978-973-46-1995-5
8. SIGELMAN, K., SHAFFER, R. *Life-span human development*. Brooks Cole Publishing Company, Pacific Grove.
9. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale. Strategii educative ale familiilor contemporane*. Vol.I. Iași: Polirom, 2002. 280 p. ISBN 973-681-125-5
10. VIGUER, P., MELENDEZ, J.C., VALENCIA, S., CANTERO, J., NAVARRO, E. Grandparent-Grandchild. Relationships from the Childrens Perspective: Shared Activities and Socialization Styles. In: *The Spanish Journal of Psychology*, 2010, no.2, vol.13, p.708–717.
11. КРАСНОВА, О., ЛИДЕРС, В.А. *Социальная психология старости*: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2002.
12. СУСЛОВА, Т.Ф. Специфика взаимоотношений прародителей и внуков. В: *От теории к практике преподавания и консультирования*: Сборник научных и научно-методических статей / Под ред. Е.А. Петровой. Москва: РИЦ АИМ, 2011.
13. ТИХОМИРОВА, Т.Н., УШАКОВ, Д.В. Воспитание креативности у младших школьников. В: *Семейная психология и семейная терапия*. Москва, 1997.
14. ШАПОВАЛЕНКО, И.В. Прародители (бабушки и дедушки) в системе семейных отношений. В: *Психология семейных отношений с основами семейного консультирования* / Под ред. Е.Г. Силяевой. 4-е издание. Москва: Академия, 2006, с.108–120.
15. <http://www.imparte.ro/Ajutor/Ingrijire-batrani/3-beneficii-majore-pentru-copiii-care-au-bunici-393.html>. [Accesat 18.12.2013]
16. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4205>. [Accesat 14.01.2014]
17. <http://uchebnik.biz/book/245-socialnaya-psixologiya-stareniya/46-327-pozhilye-zhenshhiny-v-rol-i-babushek.html>. [Accesat 30.11.2013]

Prezentat la 25.11.2014